

Malmö högskola

Lärande och samhälle

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Arbetet med tvåspråkighet i förskolan – goda exempel från en språkavdelning

*The work with bilingualism at a
preschool-good examples from a
language department*

Ann-Catrin Andersson

Förskolelärarexamen 210hp

Barn och ungdomsvetenskap

Ange datum för slutseminarium 2012-12-14

Examinator: Johan

Söderman

Handledare: Magnus

Wikdahl

Sammanfattning

Föreliggande studie behandlar arbetet kring tvåspråkighet på en språkavdelning för barn i åldern 3-6 år som inte kan svenska innan de börjar. Syftet med studien är att studera hur pedagoger arbetar med andraspråksutveckling och i vilka situationer barnen själva väljer att tala på sitt modersmål respektive andraspråk. Frågorna som studien utgår från är i vilka situationer barnen väljer att använda sitt modersmål respektive andra språk, samt hur pedagogerna upplever att arbetet med tvåspråkighet fungerar. Dessutom har pedagogerna uppfattning kring vilka faktorer som kan underlätta respektive försvåra andraspråksutvecklingen undersökts.

Studien utgår från kvalitativ forskningsmetodik och består av intervjuer med personal på en avdelning samt en modersmåls lärare. Observationer av barnens språkval i dagliga aktiviteter har även genomförts.

Tidigare forskning med relevans för föreliggande arbete behandlar skillnaden mellan successiv och simultan tvåspråkighet, modersmålets betydelse och språkutvecklande arbetssätt.

Resultaten visar att barnen skiftar mellan sina språk under samma observationstillfälle. Språkbyten är beroende av samtalspartnern. Enligt pedagogerna arbetar man mycket med svenska språket på flera olika sätt. De framhåller även att trygghet, gott om tid och nära samarbete med föräldrar är centralt. Pedagogerna accepterar att barnen använder sitt modersmål och att vägar till flerspråkighet kan se olika ut. Försvårande faktorer kan vara det omvända - otrygghet, en jobbig familjesituation eller språkstörning.

Nyckelord: Andraspråksinlärning, förskola, tvåspråkighet, språkavdelning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1:1 Bakgrund.....	7
1:2 Syfte och frågeställning.....	8
1:3 Disposition.....	8
2. Litteraturgenomgång	9
2:1 Tvåspråkighet.....	9
2:2 Språkutveckling.....	10
2:3 Successiv och simultan tvåspråkighet.....	11
2:4 Modersmålets betydelse.....	13
2:5 Språkpedagogiskt arbetssätt.....	13
2:6 Sammanfattning av litteraturgenomgången.....	15
3. Metod och genomförande	16
3:1Metodval.....	16
3:1:1 Intervjuer.....	16
3:1:2 Observationer.....	17
3:2 Urval.....	18
3:3 Genomförande.....	18
3:4 Forskningsetiska övervägande.....	20
3:5 Insamlingens resultat och materialets användbarhet.....	21
4. Analys	22
4:1 Beskrivning av avdelningen ”Humlan”.....	22
4:2 Barnens val av sitt modersmål respektive andraspråk.....	24
4:3 Pedagogernas arbete på en språkavdelning.....	27
4:3:1 Vilka är barnen och hur arbetar de med traumatiserade barn.....	27
4:3:2 Arbetet med språket.....	28
4:3:3 Modersmålslärares arbete.....	31
4:3:4 Inskolning, föräldrakontakten och barnets övergång till annan avdelning.....	31
4:3:5 Sammanfattning av pedagogernas arbete.....	32
4:4 Faktorer som underlättar respektive försvårar andraspråksinläringen enligt pedagoger.....	35
5. Slutsats och diskussion	36

5:1 Sammanfattning.....	36
5:2 Metoddiskussion.....	37
5:3 Avslutande diskussion.....	37
6. Referenser.....	39
7. Bilagor	42

1. Inledning

1:1 Bakgrund

Idag är tvåspråkighet vanligt förekommande i vårt samhälle och språksociologen Jan Einarsson (2009) hävdar att de flesta människorna i världen idag är tvåspråkiga (Se även Ladberg 2003, Arnberg 2004). Tvåspråkighet är även vanligt i Sverige numera genom invandringen och ökad global rörlighet (Håkansson 2003). Många barn har därför ett annat modersmål än svenska och möter svenskan som andraspråk.

Enligt professorn i språkvetenskap Gisela Håkansson (2003) så hänger utvecklingen av barnens modersmål samman med hur väl de sen utvecklar och behärskar det svenska språket och vidare utvecklar sina kunskaper i skolan och i samhällslivet i övrigt.

För att stimulera språkutvecklingen i skolan menar professorn i pedagogik Colin Baker (1996) att det är viktigt att göra språket roligt för att det ska bli en lyckad upplevelse . Hur inläringen av modersmål och andraspråk sker menar Einarsson (2009) beror på barnets ålder och dess känslomässiga, sociala, kognitiva och språkliga mognad. Baker (1996) hävdar att ständig uppmuntran och omsorg, trots lärandets upp och nedgångar, är av stor vikt för inläring.

Läroplanen för förskolan (Lpfö98 rev. 2010) ansluter till dessa tankar och menar att varje barns språkutveckling och intresse för den skriftspråkliga världen ska förskolan stimulera. Redan i förskolan lägger barnen grunden för sitt fortsatta lärande i skolan och vidare i livet. Förskolan ska arbeta för att barn med annat modersmål än svenska utvecklar både sitt modersmål och svenskan. Barn som utvecklar sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig svenska och kunskaper inom olika områden menar styrdokumentets författare.

I samband med min praktik på en förskoleavdelning med språkinriktning har jag stött på frågan om språkutveckling och tvåspråkighet och finner som blivande pedagog det intressant att studera hur man jobbar med andraspråkutveckling på en språk avdelning.

1:2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att studera hur arbetet med andraspråksutvecklingen bedrivs på en förskoleavdelning, en så kallad språkavdelning. För att uppnå syftet utgår arbetet från tre forskningsfrågor:

- I vilka situationer väljer barnen på förskolan att använda sitt modersmål respektive andraspråk?
- Hur arbetar pedagogerna, enligt dem själva, med tvåspråkighet på en avdelning för tvåspråkiga barn?
- Vilka faktorer kan underlätta respektive försvåra andraspråksutvecklingen enligt pedagogerna?

1:3 Disposition

Texten som följer här efter består av fyra kapitel; i ”*Litteraturgenomgång*” kommer jag gå igenom litteratur i ämnet och ta upp viktiga aspekter från tidigare forskning som är relevanta för min studie.

I kapitlet ”*Metod och genomförande*” tar jag upp vilken sorts metod jag valt för mitt arbete och hur insamlingen av mitt empiriska material gått till.

I ”*Analys*” presenterar jag mitt material och analyserar det utifrån de frågor jag ställt och den litteratur jag arbetat med.

I ”*Slutsats och diskussion*” sammanfattar jag mitt resultat och diskuterar hur man kan gå vidare med detta.

2. Litteraturgenomgång

När jag har orienterat mig i tidigare forskning har jag valt att söka efter litteratur som handlar om tvåspråkighet, barns språkutveckling, simultan och successiv tvåspråkighet, modersmålets betydelse och om språkpedagogiskt arbetssätt.

2:1 Tvåspråkighet

Från att ha varit ett relativt sett enspråkigt land har tvåspråkighet blivit allt vanligare i Sverige. Till följd av global migration och en stor invandring finns det idag många invånare i landet som är mer eller mindre tvåspråkiga.

Statistik från 2011 (SCB) gällande antalet personer som har utländsk bakgrund och som därmed teoretiskt kan vara tvåspråkiga ser ut på följande sätt:

2011	Antal	Procent
Invånare i Sverige	9 482 855	100%
Personer med utländsk bakgrund ej födda i Sverige	1427296	15 %
Personer som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar	430253	4,5 %
Inrikes födda med en inrikes och en utländsk född förälder	665982	7%

Källa: Statistiska Centralbyrån SCB

De största invandrar språken i Sverige idag är arabiska, finska, serbokroatiska, kurdiska, spanska, tyska, persiska, norska och danska (www.spraktidningen.se / Sveriges största språk).

Vidare undervisar skolan i flera olika främmande språk, inte minst engelska. Många i landet är därmed både bekanta med och kan kommunicera på ett annat språk än svenska.

Trots att tvåspråkighet alltid funnits i Sverige hävdar språkvetaren Gisela Håkansson (2003) att synen på detta har varit annorlunda än vad den är idag. Tvåspråkighet är mer accepterat nu än förr.

De språk som en tvåspråkig person behärskar kan definieras på olika sätt. Förstaspråket är det språk som en individ lär sig först, via sina föräldrar eller andra närstående medan andraspråk utvecklas senare. Således syftar första och andraspråk på den ordning en individ lär sig språken (Abrahamsson, 2009).

Einarsson (2009) menar att vägen till tvåspråkighet kan skilja sig åt. Kulturell inläring innebär att man som enspråkig svensk har lärt sig till exempel franska i skolan medan naturlig inläring syftar på de som lärt två språk parallellt i sin naturliga miljö.

2:2 Språkutveckling

Enligt språkvetaren/ lingvisten Åsa Wedin (2011) är människan social och språket lärs i samspel med andra. Socialisationen ser dock annorlunda ut i olika kulturer och barnen kommer med olika språkerfarenheter och språkkunskaper till förskola och skola.

Dr. i pedagogik Gunilla Ladberg (2000) menar att lära ett språk är att lära en kultur. Då man lär ett språk lär man sig också ingå i ett kulturellt och socialt sammanhang. Hur långt en person väljer att utveckla sina olika språk beror på vilka livserfarenheter individen gör på de olika språken. Det är en individs behov av språk som avgör hur många språk en individ lär sig Ladberg (2000).

Enligt Pirkko Bergman m.fl. (2001) har vi lärt oss vår språkfärdighet så tidigt att vi knappt kommer ihåg. Att lära ett andraspråk är en annan inlärningsprocess än att lära sig ett första språk, men likheterna är många och viktiga att veta om.

Abrahamsson (2009) menar att inlärningsprocessen av ett andraspråk kan påverkas utav individens ålder, sociala bakgrund, undervisning, motivation, språkbegåvning och personens kontakt med de som har andraspråket som modersmål.

Inlärnigen sker via informell inläring och formell inläring. Informell sker utan undervisning och formell sker i undervisningssituationer (Abrahamsson 2009).

Enligt professorn i lingvistik Åke Viberg sker andraspråksinläring i det landet där språket talas. Kontakten utanför skolan har stor betydelse för andraspråkets utveckling och äger till viss del rum utanför skolan. Barn med mer än ett språk genomgår en dubbel språkutveckling.

Från undersökningar som Viberg granskat kom det fram att för nyanlända tar det ca 2 år innan de kan delta i en vardaglig muntlig kommunikation i allmänhet.

För språkinläring har det betydelse i vilka situationer språkinläraren möter det nya språket, och utvecklingen har betydelse beroende på vilka element inläraren stöter på. (Viberg i Hyltenstam red 1996).

Wedin (2011) menar att milstolpar i barns inlärningsprocess är inlärnigen av språkets ljudsystem och hur man bildar ord och sätter ihop dessa till allt mer invecklande yttranden. Andra milstolpar är inlärnigen av ordens mening och hur de kombineras för att bilda mening i satser samt inläring av hur man använder språket till kommunikation med andra.

Ladberg (2000) hävdar att både barn och vuxna gör grammatiska fel när de lär sig ett nytt språk och det är den typen av fel som de flesta gör i samband med språkinläring oavsett ålder.

2:3 Successiv och simultan tvåspråkighet

Håkansson (2003) menar att man kan dela in tvåspråkighet i två delar; simultan tvåspråkighet och successiv tvåspråkighet.

Simultan tvåspråkighet innebär att barn lär sig två språk samtidigt (Håkansson 2003).

När ett barn har vårdnadshavare med två olika förstaspråk och dessa talar språken separat till barnet kallas det simultan tvåspråkighet (Abrahamsson 2009).

Enligt psykoterapeuten och språkforskaren Leonore Arnberg (2004) förekommer simultan tvåspråkighet när två språk har talats sedan födelsen. De tvåspråkiga personerna är inte lika duktiga på båda språken inom alla livsområden, ett av språken dominerar mer än det andra.

Desto mer ett barn blir medveten om sina två språk, ju mer lär barnet sig att skilja dem åt och i vilka situationer vilket språk kan användas (Arnberg 2004) Förstaspråket grundlägges innan 3 års ålder och kan vara ett eller flera språk. Andraspråksinläringen sker efter att det första språket har grundas och sker efter 3 års ålder hävdar Håkansson (2003).

Vissa barn växer upp med två förstaspråk och kan då växla mellan språken och utvecklas ungefär på samma sätt som enspråkiga barn, i användandet av sitt språk (Håkansson 2003).

När barn blir tvåspråkiga är det vanligt att föräldrarna använder sitt modersmål när de talar till sitt barn. Ofta sker förstaspråksinläringen hemma och andraspråksinläringen på andra platser i samhället t.ex. skolan (Håkansson 2003) .

Arnberg (2004) hävdar att successiv tvåspråkighet sker i de fall där barnet lär sig andraspråket i ett senare stadium. I fall där de t.ex. lär sig minoritetsspråket i hemmet eller har flyttat till ett annat land och barnet lärt sig modersmålet tidigare. Barnet kan redan ett språk vid detta lag och till skillnad från simultan tvåspråkighet behöver barnet inte skilja språken åt på samma sätt, då det redan har ett språk från början. Fördelen med successiv språkinläring är att det äldre barnet har större kunskaper om språk än det simultant inlärd barnet.

Successiv tvåspråkighet påbörjas senare än simultan och dessa barn når sällan samma språkliga nivå som simultant tvåspråkiga. Uttalet i ett språk är svårare att lära sig ju äldre man blir och inlärningsprocessen kan avstanna påpekar Håkansson (2003).

Andraspråksinlärarna har redan ett språk och har på så sätt nått en viss mognadsnivå. Man gör inte samma språkliga misstag i sitt första språk som i sitt andraspråk. Förstaspråksinlärare kommer ofta upp till en hög språklig nivå, idiomatiskt uttal, ett stort och varierat ordförråd, ordböjning, satsbindning, underordning, samt situationsanpassning av språket och vilket kan vara svårt för en andraspråksinlärare att nå upp till enligt Håkansson (2003).

2:4 Modersmålets betydelse:

Abrahamsson (2009) hävdar att en person som har ett språk som modersmål kan lätt höra på andra när det är ett andraspråk och eventuellt vilket land den som inte talar på sitt modersmål kommer ifrån till exempel en person som bryter lite på tyska i sitt talande.

Barns tvåspråkiga fostran startar med föräldrarna och deras modersmål och deras bakgrund till att de har kommit till landet har betydelse för barnets början av andraspråket (Arnberg (2004).

Det är en vanlig uppfattning att inläraren av ett andraspråk överför mönster, regler och element, struktur från modersmålet till andraspråket. Men så är inte fallet anser Abrahamsson (2009) utan att denna typ av transfer i så fall beror på inlärningssvårigheter. Enligt Håkansson (2003) är de faktorer som påverkar modersmålet ålder, motivation, hur mycket språket märks i miljön, om vänner talar samma språk utanför undervisningen av modersmålet. Hon menar att det är välkänt att barn som har en god behärskning i sitt modersmål även har en god behärskning på sitt andraspråk (Håkansson 2003).

Enligt Arnberg (2004) är det svårt att uppfostra barnen tvåspråkigt, vilket många föräldrar inte är förberedda på och kanske struntar i om båda talar samma språk. Särskilt om det är ett minoritetsspråk som barn ska lära sig för att kunna tala med mor- och farföräldrar. Vidare påpekar Arnberg (2004) att tvåspråkighet är viktigt för hela samhället och inte bara familjen.

Enligt Arnberg (2004) öppnar tvåspråkighet även möjligheter för individen, ger en bredare tillgång till erfarenheter, idéer samt att det är en berikande upplevelse att ha kontakt med två olika kulturer.

2:5 Språkpedagogiskt arbetsätt i förskolan

I förskolan har man idag blivit mer öppen till att uppmuntra barnen att tala ett annat modersmål än svenska. Flerspråkighet är något som präglar vardagen i många förskolor och skolor idag. Enligt gällande läroplan (Lpfö98 rev. 2010) har förskolan ett uppdrag

att understödja barnens förstaspråk och andraspråk. Det betyder att förskolan måste stimulera språkutvecklingen på båda språken och Ladberg (2003) menar att förskolan bör skapa bra språkmiljöer och stötta familjen i att utveckla språket. Det är de vuxna som skapar möjligheter för barnen att lära sig språket. I regel, menar Ladberg (2003) så lär sig barn språk genom att tala med andra barn .

Ladberg (2003) menar vidare att hur förskolans organisation och dagliga rutiner ser ut är avgörande för barns inläring av ett språk och att det är främst i leken som barn utvecklar sitt språk. Enligt Viberg bör den språkliga undervisningen formas så det ges flera varierande och meningsfulla tillfällen att kommunicera för att barnen skall lära sig sitt andraspråk. Viberg hävdar även att det är viktigt att undervisningen utgår från barns kultur och språk (Viberg i Hyltenstam red. 1996).

Ladberg (2003) påpekar att dela upp barnen i mindre grupper har betydelse för deras lärande. Det har också betydelse hur rummen är organiserade, till exempel genom att möblera rummen med olika aktivitetshörnor som innefattar olika material för lärande. Med dessa faktorer i åtanke kan det ha betydelse för hur barnen leker, om det sker i en lugn och sansad miljö eller stökig och stressigt miljö ha betydelse för hur språket utvecklas. Lek som innefattar beröring gynnar t.ex. deras kommunikation och språk hävdar professorn i fysiologi Kerstin Uvnäs Moberg (Uvnäs Moberg efter Ladberg 2003). Uppmuntran till att barnen kan hjälpa varandra språkmässigt är också att uppmuntra språkutvecklingen (Ladberg 2003).

Brodin och Hylander (1997) hävdar att ta tillvara på barns skapande och lek är viktigt för förskolans arbete med barnens språkliga lärande. Att bekräfta barnen utifrån deras handlingar och berättelser formar språkets utveckling för barnen.

Trygghet är en annan förutsättning för lärandet, liksom vikten att jobba med alla språken samtidigt, menar Ladberg (2003) . Sånger, ramsor rörelselekar, upprepning, leka in språket, rutiner, rollekar, skapande, sagor, berättelse, samling, bilder är andra pedagogiska medel för att utveckla barns språk (Ladberg 2003).

2:6 Sammanfattning av litteraturgenomgången

Genom denna litteraturgenomgång har jag tagit reda på lite mer konkret vad tvåspråkighet står för och olika sätt att vara tvåspråkig på som kan ha betydelse för den vidare analysen. Utifrån litteraturen har jag lärt mig att det finns olika sätt för andraspråksinlärning det vill säga successiv och simultan. Detta kommer att påverka mitt arbete när jag observerar barnen om de har mer än ett förstaspråk.

Jag har även lärt mig lite mer kring språkutveckling och olika sätt att arbeta med det, vilket ter sig intressant i studien kring hur pedagogerna arbetar för att stimulera barnens språkutveckling och vilken betydelse modersmålet har för barnen och vikten av att stimulera det för sin språkliga utveckling på sitt andraspråk. Enligt litteraturen är det av vikt att dela in barnen i smågrupper och att det finns trygghet för att underlätta lärandet.

3. Metod och genomförande

3.1 Metodval

För att undersöka hur arbetet går till på en språkavdelning har jag valt att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod med inriktning mot intervjuer och observationer.

3:1:1 Intervjuer

Två av de frågor som jag formulerade inledningsvis och söker svar på är följande: *hur arbetar pedagoger enligt dem själva med tvåspråkighet* och *vad underlättar respektive försvårar andraspråksinläringen enligt pedagogerna*. Intervjuer känns mest relevant för att få svar på dessa frågeställningar och få så mycket information som möjligt utifrån pedagogernas olika erfarenheter kring ämnet.

Larsen (2009) påpekar att kvalitativa intervjuer kan vara bra när man nyligen startar upp ett arbete. Intervjuer av detta slag kan vara mer eller mindre strukturerade.

I denna undersökning är intervjuerna semistrukturerade med både fasta färdigskrivna frågor samt öppna frågor med utrymme för spontana frågor och möjlighet för både intervjudeltagare och intervjuledare att följa upp specifikt intressanta områden.

Larsen (2009) hävdar att en kvalitativ intervju kännetecknas utav att den intervjuade själv formulerar sina svar, i stället för som i en kvantitativ intervju kryssa i färdiga svarsalternativ. Patel och Davidson (2003) menar att utrymme ges för den intervjuade att svara med egna ord i en kvalitativ intervju, vilket är ytterligare ett skäl till att jag valt denna form.

Den fasta strukturen i en kvalitativ intervju gör det enklare att jämföra svarsalternativen och underlättar analysarbetet vilket är en anledning till att jag har valt en mera fast ordningsföljd i mitt frågeschema. Datainsamlingen kan därför ses som en kombination mellan den fria intervjun och ett frågeformulär (Larsen, 2009).

Intervjuerna kommer att spelas in med min privata mobiltelefon och en diktafon, efter att tillstånd från respondenterna inhämtas. Inspelningen möjliggör en större närvaro och fokus för intervjuledaren. All kraft kan då läggas på att fokusera på det som blir sagt och att respondenterna ges utrymme till att svara och berätta i sin egen takt.

Patel och Davidson(2003) hävdar även att den personliga relationen mellan intervjuledare och respondenten påverkar intervjuens resultat.

Innan intervjuerna är det viktigt att noga tänka igenom upplägg, frågor och formuleringar (Larsen, 2009). Att börja med enkla bakgrundsfrågor som utbildning, ålder och arbete kan bli en mjuk öppning av intervjun innan man går vidare till djupare frågor. Liknande råd ger Patel och Davidson (2003) som menar att man ska inleda med neutrala frågor samt ha en tydlig inledning och ett tydligt avslut av intervjun. Vidare är det viktigt att frågorna är klara och tydliga och att intervjuerna är indelade i olika teman. I en intervju är båda medskapare av samtalet. Forskaren kan välja en mer passiv eller aktiv roll under själva intervjun beroende på situationen (Patel och Davidson, 2003).

3:1:2 Observationer

För att studera min tredje fråga från inledningen det vill säga *hur barnen skiftar mellan de olika språken*, modersmålet och svenska, har jag valt icke deltagande observation under den fria leken och i lärarledda situationer.

Enligt Patel och Davidson (2003) är observation som metod användbar när man vill titta på beteende och skeende i naturliga situationer. Observation är enligt dem en användbar teknik tillsammans med andra metoder för att samla in information. Inför observationen hävdar de att det är viktig att ta ställning till vad som ska observeras, hur den ska registreras och hur jag som observatör ska förhålla mig under observationstillfället. I min observation vill jag titta på om och när barnen skiftar mellan sina språk. Under observationstillfällena kommer jag föra anteckningar kring det jag ser. Jag kommer också välja en plats, där jag inte väcker för mycket uppmärksamhet från barnen. Formen för observationen kan därför ses som ostrukturerad observation då jag registrerar det som händer omkring mig utefter frågan, *i vilken situation väljer barnen att använda sitt modersmål respektive svenskan*. Observationsmetoden kan således ses som icke- deltagande observation (Patel och Davidson, 2003).

3:2 Urval

Den förskola jag till slut valde för min undersökning är en förskola som jag har varit i kontakt med tidigare via min praktik och som jag visste jobbade med tvåspråkighet. Avdelningen är en språkavdelning som jobbar med barn som inte kan svenska. Barnen som kommer till avdelningen kan bland annat vara nyanlända eller ha andra skäl till att de inte kan svenska. Detta innebär att de jobbar mycket med språket, har extra mycket personal jämfört med andra avdelningar och en specialpedagog som jobbar på avdelningen. På avdelningen jobbar förutom specialpedagogen, två förskolelärare, två barnskötare, en vikarierande barnskötare/ resursperson och en hemspråklärare i arabiska. Hemspråkläraren kommer en gång i vecka till avdelningen och har hemspråk med vissa av barnen. Inför arbetet hade jag tänkt intervjua samtliga personer av personalen vid avdelningen.

Den förskola som jag valt ut för denna studie ligger i en större stad i södra Sverige och ligger i ett medelklassområde. Barnen som går på förskolan och den aktuella avdelningen kommer ifrån olika platser i staden.

Hela barngruppen består av arton barn i åldern tre till sex år. Barnen kommer bland annat ifrån Polen, Irak, Libanon, Vietnam och Ungern.

3:3 Genomförande

Inför intervjuerna diskuterade jag på en avdelningsplanering med berörd personal om mitt arbete och vad dess syfte var. Där fick var och en själva göra en bedömning om de hade möjlighet och ville delta.

Under informationen fick alla berörda reda på att de kommer vara anonyma i mitt arbete, samt att arbetet är kopplat till mitt sista år på lärarutbildningen. Under mötet bokade vi delvis in tider för intervjuer. Modersmålsläraren var inte med på detta möte, så henne tillfrågade jag enskilt när hon var på plats.

För att observera barnen pratade jag med min handledare på förskolan, som sedan pratade med sin chef som gav mig tillåtelse till att observera barnen utan föräldrarnas tillstånd, då de visste att barnen skulle vara anonyma och det kan vara lite krångligt språkmässigt med informationen.

Intervjuerna påbörjades först och sedan har observationerna gjorts successivt. Innan intervjuerna gjordes utformade jag personligen en frågelista som jag ville ställa till de intervjuade. Frågorna har jag försökt hålla så öppna som möjligt för att kunna få ut så mycket som är möjligt och så personliga svar som går till mitt arbete. Under intervjuernas gång har även spontana frågor kommit upp. Under intervjuerna har jag försökt vara en aktiv lyssnare och ställt uppföljande frågor, men samtidigt försökt vara neutral och mer passiv för att respondentens åsikter och tankar ska komma fram så mycket som möjligt. Det är av yttersta vikt att få den intervjuade att känna sig trygg i situationen och att man själv inte låter sina egna åsikter skina igenom (Larsen, 2009), något jag strävat efter under arbetet. Alla från avdelningen har fått samma frågor under intervjuerna (se bilaga 1).

Frågorna har varit uppdelade med lite lättare och enklare frågor i början för att värma upp, som t.ex., vilken utbildning den intervjuade hade osv. I mitten har jag gått lite djupare in på det jag velat få fram, det vill säga frågor kring språkinläring och användning.

Temat som jag har tagit upp i mina intervjuer är utbildning, arbetet kring nyanlända barn, rekryteringen till avdelningen, samverkan i arbetslaget, med hemspråksläraren och föräldrarna, språkutveckling, metoder, material och vad som underlättar respektive försvårar andraspråksinläringen.

Avslutningsvis valde jag att ha en lite personligare fråga som jag ställde till alla, vilket var vad de tyckte var roligaste i deras arbete kring tvåspråkighet.

Modersmålsläraren fick lite annorlunda frågor då hennes arbete inte är riktigt på samma sätt. (se bilaga 2)

Temat på frågorna till henne har varit utbildning, samverkan med förskolan och föräldrarna, arbetet med språket och material.

Intervjuerna är inspelade med diktafon, samt med mobiltelefon, för att kunna säkerhetsställa att jag fick med allt som har sagts och undvika tekniska problem. I genomsnitt har intervjuerna tagit allt mellan 15- 45 minuter per gång, beroende på hur utförligt den intervjuade har svarat på frågorna och hur samtalet har flutit på. De intervjuade har i de flesta fall svarat på alla frågorna, men möjligheten har så klart även funnits att inte vilja besvara någon fråga. Detta har hänt vid enstaka tillfällen under intervjuerna, då personen kanske inte visste vad den skulle svara eller inte ville berätta om ämnet.

Första observationen blev gjord mittemellan alla intervjuerna och den andra i slutet av materialinsamlingen.

Under observationerna har jag valt att observera hela barngruppen och tittat på samtliga barn för att se och höra när de använde sitt modersmål respektive svenskan. Jag ville ta reda på när, var och med vem de väljer vilket av sina språk. Jag valde att vara icke deltagande i verksamhet när jag utförde observationerna men märkte att det var svårt då barnen känner mig och kom fram till mig när det var något de ville. Jag valde att observera under förmiddagen dels i den fria leken och i lärarledda situationer för att se hur de skiljer sig åt för barnen språkmässigt. Observationsmetoden gick ut på att jag satt passiv och förde anteckningar kring det som skedde runt omkring mig. Tidpunkten jag valde på dagen berodde på att den passade bra med hur verksamheten ser ut just då och för att komma åt de situationerna då barnen inte var tillsammans med barn från andra avdelningar.

3:4 Forskningsetiska övervägande

Jag har utgått från Vetenskapsrådets, *de Forskningsetiska principerna*(2002) och deras fyra krav:

Informationskravet, innebär att de som deltar i en forskning ska ha fått information om arbetes innehåll och deras roll i det hela och att de har möjlighet att avbryta sin medverkan.

Undersökningdeltagarna i mitt arbete, har fått information om mitt arbete och syftet med det, muntligen. Det har varit frivilligt för dem att vilja delta och bli intervjuade. Observationerna har varit öppna då arbetslaget känt till mitt arbete och min frågeställning När arbetet är klart kommer jag att erbjuda deltagarna att läsa mitt färdiga arbete.

Samtyckeskravet, betyder att forskaren ska ha de medverkandes tillstånd över att de vill vara med i undersökningen och att de har en möjlighet att avbryta sin medverkan när som. Samt att om en som är med i undersökningen väljer att avbryta sitt deltagande, ska inte yttre påverkan av personen ske.

I detta arbete har deltagarna givits rätten att själva bestämma över sin medverkan och haft möjlighet att inte behöva svara på frågor i intervjuerna eller att avbryta sin medverkan.

Konfidentialitetskravet, går ut på att personuppgifterna på de som deltar skyddas. Att det förvaras på ett säkert sätt och är en fråga om tystnadsplikt och sekretess. Att de etiska känsliga aspekterna i arbetet på personerna skyddas.

Alla i mitt arbete kommer vara anonyma och fingerade namn kommer att användas på både pedagoger och barn. Även vilken förskola jag har utgått från, kommer vara anonymt. Avdelningen har jag valt att kalla Humlan.

De fingerade namnen som används i min uppsats är för förskolelärarna Eva och Anna, barnskötarna Amalia och Maria, för specialpedagogen Karin och för hemspråkläraren Leyla. Fingerade namnen på barnen är Mohammed, Ali, Amir, Mariam, Lina och Chiko.

Nyttjandekravet, Inbegriper att medverkandes personers deltagande enbart kommer att användas till forskningen och inte andra ändamål.

Det insamlade materialet till detta forskningsprojekt kommer enbart att användas till arbetet.

3:5 Insamlingens resultat och materialets användbarhet

Efter att ha samlat in allt material har jag fått in totalt sex intervjuer med två barnskötare, två förskolelärare, en specialpedagog och en modersmåls lärare i arabiska. Efter att jag har transkriberat samtliga intervjuer var det ett material på ca 48 sidor som jag sedan bearbetat vidare och valt ut det som jag funnit intressant för mitt arbete. Observationerna jag gjort har varit två stycken på ca tre timmar per gång under förmiddagen på förskolan.

I intervjuerna fanns liknande svar på ett flertal av frågorna från de intervjuade. Utifrån det här materialet så känns intervjuerna och materialet jag har fått in där av väldigt tillförlitligt medan observationerna kan vara lite mer osäkra då det inte har varit så många.

4. Analys

Här tar jag upp vad det insamlade materialet berättar om hur man arbetar med språk på en språkavdelning, i vilka situationer barnen väljer att använda sitt modersmål respektive andraspråk, vad pedagogerna berättar om vad för faktorer som underlättar och försvårar andraspråksutvecklingen och kopplar det till den litteratur jag tagit del av.. Innan jag berättar vad jag har sett i mitt empiriska material, kommer jag att beskriva avdelningen som jag har studerat. Alla namn samt avdelningen som nämns i detta avsnitt är fingerade.

4:1 Beskrivning av avdelningen Humlan

Personalen som arbetar på avdelningen är en specialpedagog, två förskolelärare, två barnskötare och en vikarierande barnskötare. En av barnskötarna är resursperson för ett av barnen som går på avdelningen för tillfället.

I genomsnitt går ett barn på avdelningen ett år innan, de flyttas vidare till en så kallad vanlig avdelning.

Förskolan ligger i närheten utav en av stadens parker. Det finns en gemensam innergård som delas med hyresgästerna som finns i huset, där det finns en lekplats med bl.a. en mindre och större rutschkana, sandlådor, gungbräda mm.

På avdelningen ”Humlan” möts jag först av ett kapprum där barnens namn finns på deras platser och en låda till vart och ett av barnen att lägga sina tillbehör i. Nästa rum jag kommer in i är ett lite större genomgångsrum, där det bland annat finns bilder på barnen uppsatta på väggen, liksom olika delar av läroplanen, en målad bild, en soffa samt lekmaterial i rummet såsom bilar, tågband och lego. I rummet finns också böcker på en hylla, bilder som barnen gjort. Tar jag till vänster kommer jag in i ett lite mindre rum, som rymmer förvaring av färger, papper och diverse pysselmaterial. Här finns även ett matbord och stolar, även här går det att se lite av barnens alster. Går jag ut i det stora rummet igen och går in i andra dörren till höger kommer jag in i ett stort rum som brukar användas för gymnastik, avslappning, samling, här finns bollar och lite andra

material uppe på hyllorna. På golvet finns plättar i olika färger där barnen sitter vid samlingen och en tavla på väggen där barnen brukar få skriva olika saker. I rummet som kommer efter detta är belysningen dämpad och det i regel nerrullat för fönsterna. Detta är ett avslappningsrum. Nästa rum som jag kommer in i efter det är dockrummet där det finns ett mindre kök samt dockor, utklädningsaker, två matbord och stolar, ett mindre bord och stolar för lekens del. Här finner jag även olika bilder som barnen skapat. Rummet jag kommer in i därefter är avdelningens kök, här finns olika spel och pussel, ritmaterial, pärlor osv. på en lång hylla. Även här finns det ett matbord med stolar och ett litet mindre bord som ibland används som matbord eller vid mellanmålet om det är många barn kvar vid denna tid. En soffa finns i en hörna av rummet, så även en hylla med olika pärmor och böcker som används av personalen, samt en byrå med lådor till varje barn. På väggen hänger förutom deras teckningar även en drake med varje barns namn och födelsedatum på.

En vanlig dag på avdelningen brukar börja vid kl. 8- 9 då barnen brukar komma till förskolan. Vid 8 är det frukost, då sitter personalen gemensamt ner med barnen och äter tillsammans. Efter det är det fri lek fram tills klockan 10. Under den fria leken är pedagogerna närvarande i miljön runt omkring barnen och ibland sitter en enstaka pedagog ner och spelar ett spel, lägger pussel osv. tillsammans med ett eller flera barn. Kl 10 är det samling i det stora rummet, vilken en av pedagogerna leder medan de andra sitter med under tiden det pågår. Under samlingen brukar de sjunga och räkna varandra. Därefter delas gruppen i sina smågrupper där varje pedagog har ett visst antal barn på egen hand. I smågrupperna äger i regel arbetet med avdelningens aktuella teman rum eller någon annan form av aktivitet. En dag i veckan har barnen gymnastik och en dag har de lek dag. När det är lek dag brukar de splittra de ordinarie grupperna och pedagogerna väljer ut barn de känner de tillbringar för lite tid med, då gör de lite olika saker tillsammans med barnen till exempel leker, går ut, ritar osv.

Kl. 11 samlas alla igen, förutom en pedagog som dukar inför lunchen tillsammans med ett barn.

Efter smågrupperna delas barnen in i sina läsgrupper, där varje pedagog sätter sig tillsammans med sin grupp barn och läser saga tills de som dukar kommer och säger att lunchen är serverad vid ca 11.30. Vid lunchen har barnen bestämda platser och sitter i de olika rummen i mindre grupper tillsammans med pedagogen. Efter lunchen går alla barnen på toaletten, för att sedan klä på sig och gå ut på gården, där det är fri lek tillsammans med en av de andra avdelningarna på förskolan. Här är pedagogerna

uppdelade på så kallade olika stationer där en tar hand om disken, en är i badrummet och hjälper barnen, en i kapprummet och en i rummet där kön till toaletten är. När barnen är ute så turas pedagogerna om att gå på rast.

Runt halv tre på eftermiddagen är det mellanmål. Ibland intas mellanmålet ute beroende på hur vädret är. I regel börjar barnen städa uteplatsen vid kl 14 för att gå in och klä av sig vid 14.15. Under mellanmålet och även innan börjar en del av barnen att gå hem för dagen. När mellanmålet är avslutat kl 15 är det inte många barn kvar på avdelningen och vid ungefär kl 16 slås alla avdelningar på förskolan ihop och barnen går hem ett efter ett, fram tills de stänger kl. 17.30.

4:2 Barnens val av sitt modersmål respektive andraspråk

Under mina observationer har jag varit uppmärksam på språkväxlingen mellan modersmålet och andraspråket. I detta avsnitt presenterar jag några sekvenser som jag har sett under observationstillfällena.

På följande sätt såg det ut:

På avdelningen pågår fri lek under förmiddagen och barnen får fritt gå omkring i de olika rummen för att leka. I köket där jag befinner mig sitter barnen kring borden och ritar, spelar spel eller lägger pussel. Ali befinner sig redan i rummet när Mohammed kommer in i rummet och säger något på arabiska. Mohammed sätter sig ner vid det stora bordet och börjar rita. Mohammed och Ali pratar på arabiska om några pennor, Amalia kommer och frågar vad de gör.

Ali går

Ali kommer in i rummet igen, går och pratar arabiska med Mohammed, han har en groda med sig som han har i handen. Mohammed skiftar till svenska och pratar med en pedagog som sitter bredvid honom, Ali står bredvid och sätter sig, pratar arabiska med Mohammed. Mohammed pratar sedan vidare med Karin som också sitter vid bordet om teckningen han gör, samtidigt som han förklarar något för Ali på arabiska. Detta pågår en lång stund att Mohammed och Ali talar med varandra på arabiska.

Senare under dagen, fortfarande under den fira leken ute på gården håller de här pojkarna ihop. De leker, pratar och sjunger på hemspråket tillsammans. Även andra barn är delaktiga i leken med dem emellan åt. De barnen som inte kan arabiska och

deltar i leken pratar pojkarna svenska med. De skiftar även till svenska när de pratar med de olika pedagogerna som är ute.

Under mitt andra observationstillfälle såg jag samma pojkar (Mohammed och Ali) kommunicera på arabiska med varandra under den fria leken. Vid den fria leken såg jag under det här tillfället även Lina och Chiko kommunicera med varandra på vietnamesiska under tiden som flera av barnen byggde en koja tillsammans och lekte i den.

När de hade samling såg jag Mohammed och Ali prata med varandra på arabiska och de andra i gruppen prata svenska med varandra. Efter samlingen hade de grupparbete där jag ser att Ali räknar på arabiska och Mariam säga något på arabiska. Under grupparbetet pratar Mohammed, Ali och Amir på arabiska.

Utefter mina observationer finner jag det intressant att barnen för det mesta talade sitt hemspråk med hemspråkläraren och svenska med de andra. Enligt Svensson (1998) så ligger det en viss vinst i att blanda språken under inläringen, på det sättet menar hon att barnet lär sig språken och hur de hänger ihop.

Med hemspråkläraren har de en otrolig möjlighet att samtala med henne och lära sig på båda språken vad olika saker och ting heter och att de kan ha samma innebörd.

Barn i den språkliga socialisationen enbart inte blir omgiven av omgivningens språk utan även normerna, hur de ska bete sig i olika situationer och verksamheter, när de ska prata, lyssna, samt göra skillnad mellan rätt och fel, bra dåligt och fint, fult. (Naucélér i Hyltenstam, Lindberg red.2004)

Hur är det då för ett barn som inte tillåts att blanda sina språk under inläringen och enbart ska prata svenska? Enligt Svensson (1998) väljer barn som lär sig två språk vilket av språken de vill uttrycka sig på och modersmålet är det språket som är starkt kopplat till känslor och senare till intellektuell utveckling. Ett språk som lärs in efter modersmålet börjar med den intellektuella utveckling och senare kommer känslorna på det andra språket. På förskolan tillåts barnen prata både modersmålet och andraspråket, vilket känns positivt för deras inläring.

Hur är det då för ett barn eller en vuxen som är van vid ett annat lands normer och värderingar? Hur bemöts de om de agerar så kallat felaktigt i en viss situation i förhållande till normerna i det nya landet?

Enligt Haglund(2004) är individens språkbruk kopplat till den sociala verklighet som individen befinner sig i, varje språklig handling från en individ är kopplat till personens identitet. (Haglund i Hyltenstam, Lindberg red. 2004)

Ögren(1993) påpekar att språket är en del av vår identitet . Språket hjälper oss att skapa kontakter, uttrycka vilka vi är, beskriva och berätta saker. (Nauc  r, Welin &   gren 1993). Hur är det då f  r ett barn som känner förnekelse på grund av språket det talar?

Nauc  r, Welin,   gren (1993) anser att förskolans mål   r att lägga grunden för invandrarbarns aktiva tvåspråkighet. Författarna menar att barnen ska få använda sitt modersmål och svenskan i olika situationer och både på deras villkor som de behöver och som samhället kräver. Barnen ska känna sig hemma på båda språken.

F  rhopningsvis känner barnen sig hemma på båda språken så småningom, då de till  ts prata både i förskolan och även senare i skolan. På så sätt lär de sig säkert samhällets kultur och normer och i viken situation vilket språk är att förespråka. Detta   r något jag redan sett i observationen dvs. att barnen är medvetna om att det inte g  r att prata sitt hemspråk med pedagogerna och de väljer då svenskan för att de ska bli förstådda. Jag har även observerat att de kan leka med varandra även om de inte har samma språk.

4:3 Pedagogernas arbete på en språkavdelning

4:3:1 Vilka är barnen och hur arbetar de med traumatiserade barn

Under intervjuerna ställde jag frågan vad som är viktigt att tänka på när man vill jobba med nyanlända barn och svaren från pedagogerna var följande:

Amalia (barnskötare) - /.../ man måste vara /.../ mycket omtänksam, att man måste vara lyhörd mycket, liksom förberedd att jobba med barn med olika trauma eller traumatiserade barn.

Eva (förskolelärare)- Det som man ska tänka på om man vill jobba med nyanlända barn är att lyssna, ge så mycket trygghet man kan, att vara flexibel, vara intresserad av deras kultur, att se möjligheter och vara positiv.

Karin(specialpedagog)- Att ha ett bra förhållningssätt tycker jag, att tycka att annorlunda är helt okej, men att inte bli provocerad av /.../ att föräldrarna varit med om så mycket och barnen också, så att man inte tycker det är så konstigt utan, så ser deras liv ut.

Anna(förskolelärare)- Åh, det är nog mycket/.../ ett engagemang tror jag. Engagemanget och lusten att vilja jobba med den här typen av barn och den här typen av familjer. Det tror jag man måste vara beredd på, att man jobbar med hela familjen mer/.../ man vill ha utmaningar/.../ Jag tror att engagemanget, lusten och viljan är det viktigaste.

Om man vill jobba med nyanlända barn är det viktigt att tänka på att barnen kan ha trauma med sig, var flera av de intervjuade överens om. Det är också nödvändigt att vara omtänksam, lyhörd, lyssnande och ge barnen trygghet. Engagemang och att vara intresserad av deras kultur var även viktiga synpunkter som kom fram genom intervjuerna. Även att man ska vara beredd att jobba med den här typen familjer tillfogade Karin och Anna.

De barn som har traumatiska upplevelser brukar hamna hos specialpedagogen Karin berättade alla de intervjuade. Hos Karin får barnen leka ut sitt trauma .

De har ofta haft barn som har lidit av posttraumatisk stress, vilket innebär att dessa barn återupplever svåra händelser (jfr. Olsson& Olsson (2007)). Detta kan ses som en följd av det svåra de varit med om och ett sätt att bearbeta det på.

När de arbetar med traumat jobbar de förutom med Karins lekarbete även med teckningar. Det är också viktigt att visa barnen extra omtanke, stöttning, trygghet, leka, visa att de finns där för barnen. I vissa fall kanske någon i personalen går in och tränar extra på egen hand med ett barn till exempel turtagning. Inom arbetslaget pratar de mycket med varandra, stöttar och handleder varandra, i vissa fall får de handledning av en psykolog för att få hjälp att hantera ett visst barn och ibland tar de även hjälp av hemspråksläraren Leyla för att hjälpa barnet. Anna nämnde att de är väldigt uppmärksamma och pratar med föräldrarna om vad barnet har med sig i bagaget. Vikten av att prata mycket med föräldrarna och att ha kunskap om traumatiska processer anser Karin var viktigt och att alla på avdelningen har kunskap om traumatiska processer menar Karin.

Enligt Olsson och Olsson (2007) har föräldrarnas förhållningssätt stor inverkan på barnen och vad de går igenom, vilket kanske är en viktig aspekt att tänka på när man jobbar med barn som har trauma med sig.

Karin-/.../, så jag leker mest med barnen och man menar ju att i lekarbete så /.../benämner jag allt dem gör, jag bekräftar allt de gör, så lär de sig språk mycket bra alltså säg: Jag ser att du tar hästen, riddaren hoppar ner i vattnet, alltså jag säger allt de gör. Enligt metodens teoretiker, så lär sig barn språk mkt på det sättet. De vet ju då att det är en riddare för det säger ju jag, så vet de det nästa gång att det här är en riddare här. Man kan ju vara på många olika sätt, men det är så jag jobbar nu.

Som specialpedagog arbetar Karin via lekarbete för att stimulera språkutvecklingen, där hon bekräftar allt de gör i leken via ord och benämner minsta steg som sker i leken. Möjligen att detta blir dubbel positiv effekt eftersom det också stärker svenska språket samtidigt som trauma bearbetas.

4:3:2 Arbetet med språket

På frågan om hur de arbetar med språket var svaren följande:

Eva- *Ja, samtala är jätteviktigt, att man lyssnar, att man jobbar med språkpåsar, att man jobbar i smågrupper, sång och läsning. Grunden för barnens språk är samtal och vardagssituationer, hur man talar till barnen, vilket sätt man talar, tittar på dem att man sänker sig, har ögonkontakt, det är viktigt.*

Karin- *Sång, sagor, ähm på att benämna allt vi gör och ser tillsammans, och liksom försöka uppmuntra deras modersmål på olika sätt, det är också enligt läroplanen vår uppgift att stimulera deras modersmål fastän vi inte kan det, det gäller då att fråga vad det heter på deras modersmål och vad det heter på svenska också, att kunna lär sig lite grann så vi vet lite mer vad de pratar om, Lära sig lite om deras kulturer så, det är också viktigt för språkutveckling så de upplever att det är okej att vara flerspråkig, för då blir de accepterade som de är, då lär de sig språket fortare, det svenska språket. Det viktigaste är att man liksom får en kontakt med barnet så att man, att de vill kommunicera med en på svenska*

Anna- *Oh, det gör vi hela tiden. /.../Vi anser att ett lärande är nåt som inte sker i slutna situationer utan det är nånting som sker hela tiden, det är genom att samtala med barnen, /.../, hjälpa dem sätta ord på saker och ting, situationer som uppstår, mycket genom att visa med hela kroppen åh, att, följa med dem och inte lämna dem så att säga, följa med dem i hela konversationen, här kan man till exempel. Inte säga till ett barn, gå nu och tvätta händerna utan då får man följa med dem och visa och här tvättar man händerna här är tvålen och att hela tiden prata om det*

På avdelningen jobbar de mycket med språket. Trygghet var en gemensam aspekt för flera av de intervjuade. Endast Eva nämnde att de arbetar utifrån läroplanen. Karin och Anna nämnde strukturen under dagen som de arbetar med för att skapa rutiner och trygghet. Eva tog upp vikten av att lägga tid på inskolningar och att arbetet sker mycket i smågrupper. Anna nämnde att de är även extra mycket personal på avdelningen då de har många barn i behov av särskilt stöd, med tanke på vad de kan ha varit med om tidigare.

Snabbaste vägen för att lära sig ett nytt språk anser de vara via att prata, skapa bra språkliga miljöer. Det kan man göra genom att läsa saga, leka och samspele med varandra och på andra sätt omge barnet med det språk de håller på att lära. Det är väldigt individuellt nämner Eva och Anna hur snabbt en person lär sig ett nytt språk. Att barnen lär av varandra var alla överens om och att de kan lära av varandra både på modersmålet och andraspråket. Språkutveckling är något som pågår hela tiden i varje situation nämnde Anna. Karin talar även om vikten att väva in modersmålet i denna språkutveckling, till exempel sa Karin att man kunde fråga vad en sak hette på svenska

och på modersmålet för att stimulera utvecklingen. Det är även av betydelse för barnens språkutveckling att lära sig lite om barnens kultur då de kan uppleva känslan att det är okej att vara flerspråkig menar Karin.

Hur kan då utvecklingen se ut mellan barnens olika språk?

Amalia - /.../vi förbjuder inte barn att prata sitt eget språk, de har fritt att prata sitt språk, men efter 1 termin så tar svenska över. För att det är olika språk som vi har på avdelningen, det enda sättet att de kommunicerar är svenska med varandra, fast det kan fortsätta att de kommunicerar på sitt språk med varandra.

Eva- Det kan ju vara olika, /.../, det kan va barn då man känner de bara samlar på svenska språket, så sen då en dag börjar de pratar svenska./.../ Vissa pratar lite och lär sig ganska snabbt andra tar det längre tid för.

Sen de som är viktigt det är att de har möjlighet att prata sitt eget språk och hemspråksläraren, det måste jag understryka och säga det är jätteviktigt att barn som har samma språk att de får prata sitt eget språk att man inte avbryter och säger de ska prata svenska, /.../dom ska ha möjligheten att prata sitt språk.

Karin- De är ju olika som sagt. Många barn gör ju så att när de har varit här en dryg termin, så börjar de prata svenska med sina syskon, syskonen pratar svenska med varandra. Men de pratar arabiska eller vad det nu är för modersmål med föräldrarna. , så vi säger till föräldrarna att fortsatt prata arabiska eller vad det nu är för språk de har med barnen, för det kommer alltid tillbaka. En hel del barn slutar pratar modersmål och övergår till svenska, men fortsätter föräldrarna så behärskar de båda två så småningom, så vi pratar mycket med föräldrarna om det på inskolningen

Anna- Absolut, just, vi upplever det som ju starkare de är i sitt modersmål, desto starkare är dem i svenskan, dem kan lättare skifta mellan språken. De känner sig bekvämare och får ett självförtroende i språken, det är självklart att de, den utvecklingen ska vara likvärdig, de ska utvecklas lika mycket i sitt modersmål som i svenskan

Utvecklingen mellan de olika språken kan se olika ut från individ till individ. Vissa barn samlar på språket innan de börjar tala svenska, andra pratar på sitt modersmål, vissa lär sig snabbt andra inte. Det var viktigt att barnen inte förbjuds att tala sitt modersmål med varandra på förskolan utan att det uppskattas, Framgår det av intervjuerna. Anna upplever att ju starkare barnen är i sitt modersmål desto starkare är de i svenskan

För att stimulera språkutvecklingen hos barnen arbetar pedagogerna på ”Humlan” bland annat med en språkmetod från Amerika vars förkortning är TPR (se

http://en.wikipedia.org/wiki/Total_physical_response) . Metoden går ut på att förståelsen för vad en sak är, är viktigare än att kunna själva ordet. Innebörden är att barnet svarar via en handling på något som sägs t.ex. på frågan visa mig var boken är, så pekar eller hämtar barnet boken. Andra metoder som de arbetar med är språkpåsar, rim och ramsor, samtal och bilder.

Det material som de arbetar med är förutom ordkort, språkpåsar, allt som finns på förskolan, estetiska material, bilder, böcker, spel, pussel och olika lekmaterial.

Alla rutinsituationer var viktiga för att utveckla barns språk.

Att samtala med barnen, lyssna, jobba med språkpåsar, sagor, sång, smågrupper, visa med kroppsspråket är andra viktiga metoder för att stimulera barnens språkutveckling.

4:3:3 Modersmåslärares arbete

Hemspråksläraren Leyla jobbar på liknande sätt med språket, bl.a. genom att måla, klippa, klistra, läsa sagor, se film på arabiska och genom att samtala med barnen på hemspråket. Leyla anser att det är jätteviktigt att utveckla sitt hemspråk för att kunna benämna, dvs. veta att samma sak heter olika på olika språk och att det har samma betydelse.

Samarbetet med hemspråksläraren är bra, det enda Amalia påpekade är att inte alla barnen har hemspråk på avdelningen. Hemspråksundervisning brukar de barn som har hemspråk ha en gång i veckan. Leyla tyckte också att samarbetet var bra emellan dem och att alla var delaktiga gemensamt i planeringen.

4:3:4 Inskolning, föräldrakontakten och barnets övergång till en annan avdelning

Vid inskolning tycker flera av pedagogerna att det viktigaste är att skapa en bra kontakt med föräldrarna, vilket sedan påverkar barnets trygghet och trivsel på förskolan. Anna och Karin nämner även att anknytningen till barnet är väldigt viktig för den vidare kontakten och tryggheten för barnet.

För att veta om barnen är redo att gå vidare till en så kallad vanlig avdelning gör de en bedömning av barnet, via pedagogiska diskussioner och observationer. Denna

bedömning gör man utifrån barnets språk, förmåga att hantera vardagssituationer och sociala samspel .

Arbetet med föräldrarna sker dagligen via personlig kontakt vid hämtning och lämning. Där de aktivt som pedagoger kommer ut i hallen och möter föräldrarna. Sen sker det via utvecklingssamtal, där nästan alltid en tolk är närvarande. Föräldramöten har de inte direkt utan då bjuder de istället in till fest. Föräldrarna har de direkt personlig kontakt med, även om det inte alltid är så lätt språkmässigt. Men möjlighet till samtal kan de alltid få och då bokas det en tolk.

4.3:5 Sammanfattning av pedagogernas arbete

Får verkligen alla barnen chansen att komma fram i samlingen och i de mindre grupperna? Ges alla möjligheten till att prata och utveckla sitt språk? Hur är det i början, innan språket har lärts?, Vet ett barn vad det är som händer i samlingen och hur man ska bete sig i de mindre grupperna, om barnet inte varit van vid en förskola tidigare eller den svenska förskolekulturen?

Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) hävdar att språk och identitetsutveckling hänger ihop och att bemötande av barns tal påverkar barnets språkliga självförtroende. För att främja barnets språk och vidare utveckling menar de att det ligger mycket på den vuxne att föra samtal med barnen om sådant som just det barnet gillar och andra saker som kan vara nytt och okänt för barnet. Det är även de vuxnas uppgift att ta tillvara på alla språkliga tillfällen och att skapa sådana, för barnens utveckling. Detta är en av pedagogernas uppgifter enligt läroplanen där det står att ”förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål ”som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som sitt modersmål.”Lpfö98 rev.2010

Att språkutveckling pågår hela tiden och i varje situation såsom Anna påpekar, är något som stryks av mina observationer. Varje situation känns utvecklande och lärorik för att lära sig ett språk, och kan man inte tala exakt samma språk så tar man till kroppsspråket för att göra sig förstådd . Efter hand så kommer språket och man lär sig vad som sägs och vad orden betyder. Kroppsspråket är något som vi alla kan gemensamt tala och göra oss förstådda med, då det är ungefär detsamma oavsett vilken

kultur man kommer ifrån. Även om vissa saker i kroppsspråket kan ha olika betydelse i olika kulturer.

Enligt Wedin (2011) är det en social företeelse att lära sig språk, något som är beroende utav i vilka sammanhang lärandet sker. Den kultur ett barn lär sig ett språk i har betydelse för barnets språksocialisation.

På avdelningen arbetade man med TPR - total physical response. Andra metoder man använder sig av på avdelningen och för att stimulera språkutvecklingen är samtal, språkpåsar, sagor, sång, rim och ramsor samt bilder. Vilka fungerar då bäst för andraspråksinläring? Kan det vara så att olika metoder fungerar olika bra på olika barn? Ladberg (2003) hävdar att barn som utvecklat ett begrepp på ett språk har lättare att lära sig samma begrepp på ett annat språk, ju bättre förutsättningar barnet har att utveckla sitt förstaspråk desto bättre och lättare går det med andraspråksinläringen. Ladberg (2003) menar även att barn kan lära sig språk på kort tid om drivkraften är stark och att det inte är tiden som är avgörande för språkinläring. Gibbons (2010) hävdar att språk används för samma syfte i olika kulturer men utförandet av språket skiljer sig åt från kultur till kultur. Gibbons (2010) antyder att vad ett barn lär sig och hur, är kopplat till de en person umgås med, samt att det ligger mycket på lärarna att forma barnens kunskapsinhämtande.

Som specialpedagogen Karin nämner, att fråga barnet vad en sak heter på svenska och sedan fråga vad den heter på modersmålet är utifrån detta perspektivet ett bra sätt att arbeta på, både för barnet och pedagogen.

Enligt Håkansson (2003) har det betydelse om man deltar i modersmålsundervisningen för hur ofta man använder modersmålet i tal och skrift. Det är även ett känt fenomen att de som har god behärskning av sitt modersmål har även en god behärskning av sitt andraspråk. Även Einarsson (2009) påpekar att ju bättre en person är på sitt första språk, desto bättre går det att lära sig sitt andraspråk.

Specialpedagogen Karin nämnde tidigare att man kan lära sig lite om deras kultur för att barnen ska känna att det är okej att ha mer än ett språk. Det tror jag är en viktig aspekt för både mig och barnet och ev. samhället i stort att kunna lite om olika personers kulturer och traditioner för att kunna mötas på ett gemensamt plan och ha förståelse för varandra.

4:4 Faktorer som underlättar respektive försvårar andraspråksinläringen enligt pedagoger

Enligt personalen på förskolan ansåg de att det som påverkar barnens andraspråksinläring är följande:

Amalia - Det bästa är en bra situation i arbetslaget, jag tycker de är de som är grund alltså att arbetslaget fungerar bra barn känner de./.../ Trygghet gör det mycket lättare att lära sig språk och de som kan försvårar är en familjesituation, otrygghet på förskolan och så är de.

Eva- Underlätta är ju att ge barn tid, lyssna och sen det här som jag säger att de får prata sitt eget hemspråk, med hemspråkläraren att man uppmuntrar dem och att man är positiv. Om man de inte tillåts prata sitt eget språk då försvårar de, om man inte uppmuntrar, om de inte får stöd i sin utveckling då försvårar man också, om man inte lyssnar är inte uppmärksam på blyga barn, tysta barn och sen det här att man jobbar för att de ska ha hemspråk

Karin- Om man inte känner sig respekterad för sitt hemspråk försvårar, om man inte känner sig trygg försvårar, om man upplever att man är förtryckt på det språket man ska lära sig försvårar. Det som underlättar är tvärtom så att säga.

Maria- Det är ju barnens situation hemma hur de har det. Försvårar, ja om föräldrarna är positivt inställda till att lära sig och kanske går i skolan så går det ju lättare. Men om föräldrarna inte mår bra från kanske trauma från kriget eller krig som pågår i deras land och så, så är det ju svårt för barnen också

Anna- Försvåra kan ju va olika emotionella svårigheter som barnen kan ha, psykiska svårigheter även fysiska svårigheter finns det, vi har ju barn som lider av posttraumatisk stress syndrom och andra störningar, som kan försvåra språkutvecklingen oerhört. Nåt som underlättar är så klart ett barn som mår bra, som har stöd både hemifrån och här, som har en trygghet.

Faktorer som underlättar barnens andraspråksinläring är enligt pedagogerna hur arbetslaget fungerar och den trygghet barnen känner, vilket ger dem en möjlighet till att lättare lära sig. Andra faktorer som underlättar språksinläring är att ge barnen tid,

lyssna, ge dem tillåtelse att prata sitt eget hemspråk, uppmuntra barnen, vara positiv, ha roligt, föräldrarnas inställning, stöd hemifrån och på förskolan.

Enligt Ladberg (2003), måste ett språk vara betydelsefullt för inläringen och det som underlättar är att språket måste bli känslomässigt betydelsefullt. Kärlek har en viktig betydelse för att underlätta språkinläring samt via lek och glädje tillsammans med andra barn och vuxna främjar inlärandet. Göra aktiviteter som barn tycker om underlättar menar Ladberg (2003)

Det som försvårar barnens språkinläring är en jobbig familjesituation, otrygghet, inte tillåtas prata sitt språk, språkstörningar, ingen uppmuntran eller brist på stöd. Om pedagogen inte lyssnar eller är uppmärksam kan det vara försvårande anser Eva. Karin menar att om barnet inte känner sig respekterad för sitt hemspråk eller upplever ett förtryck mot språket kan det försvåra inläringen. Emotionella svårigheter hävdar Anna som är psykiska eller fysiska är också något som kan försvåra.

Andra faktorer som försvårar inläring påpekar Ladberg (2003) är sorg, oro och ångest. Vilket kan göra så att inläringen blockeras. Pedagogisk forskning visar hur viktigt det är med en god samverkan mellan hemmet och förskolan för att underlätta barns inläring. (Arnberg i Hyltenstam red.1996)

Angående vad som kan både försvåra och underlätta inläringen så nämndes familjen och dess inställning till andraspråket ha betydelse enligt pedagogerna. Men spelar inte pedagogerna själva en roll i vad som kan underlätta respektive försvåra inläringen för ett barn? att deras inställning till inläringen med kan påverka mer än att hur arbetslaget fungerar kan vara en avgörande faktor till att underlätta inläringen.

Det de sa var stödet, ge barnen tid, lyssna på dem, acceptera hemspråket som kunde underlätta inläringen och tvärtom som försvårade inläringen.

Svaret på det tycker jag känns väldigt relevant att det är de faktorer som underlättar och försvårar.

5. Slutsats och diskussion

5:1 Sammanfattning

Syftet med studien har varit att granska hur pedagogerna arbetar med andraspråksutvecklingen, samt att studera i vilka situationer barnen på egen hand väljer att tala på sitt modersmål eller andraspråk. Frågorna som studien har utgått från har varit i vilka situationer väljer barnen att använda sitt modersmål respektive andraspråk?, hur arbetar pedagogerna enligt dem själva, med tvåspråkighet på en avdelning för tvåspråkiga barn? Samt vilka faktorer kan underlätta respektive försvåra andraspråksinläringen enligt pedagogerna?

Resultatet utav studien har visat att barnen skiftar emellan sina språk beroende på vem samtalspartnern är. Vilket har tytt på en medvetenhet från det enskilda barnets sida i vilken situation, vilket av barnets språk kan användas. Trots det kan mitt resultat utefter frågan i vilka situationer barnen väljer att använda sitt modersmål eller andraspråk, vara väldigt osäker. Resultatet hade förmodligen skiftat om jag hade observerat barnen vid fler tillfällen.

Pedagogerna har beskrivit sitt arbete med det svenska språket på varierande sätt samt kring avdelningens dagliga arbete. Rutiner och vardagssituationer har varit av stor vikt gällande inläring samt att trygghet, tid och föräldrar kontakt är väsentligt, vilket underlättade inläringen. Att barnen talade sitt modersmål på förskolan accepterades och medvetenhet kring barns olika vägar till flerspråkighet diskuterades under intervjuerna.

Försvårade faktorerna kring inläring påstod pedagogerna var otrygghet, en jobbig familjesituation eller en språkstörning.

5:2 Metoddiskussion

Genom att använda mig av intervjuer utav personalen med färdigskrivna öppna frågor fick jag mer utvecklade och mer konkreta svar kring deras arbete på avdelningen. Skulle jag behandlat frågorna genom ja eller nej svar eller till exempel en färdigskrivna enkät skulle jag förmodligen inte fått ut lika mycket information till mitt arbete. Via de öppna frågorna fanns den möjlighet att ställa följdfrågor, samt så var det upp till den intervjuade att svara så utförligt som hon ville. Till viss del har det säkert haft en påverkan kring deras svar, då jag personligen är involverad i verksamheten.

Observationer utav barnens val av sitt modersmål kändes mest relevant för studien då det förmodligen varit lite svårare att intervjua barnen och kanske få dem till att berätta i vilken situation de föredrar sitt modersmål eller andraspråk. Skulle jag ha gjort observationerna lättare för mig själv kunde jag eventuellt haft med mig en diktafon eller filmat dem, för att sedan ha underlättat vidarearbetet med dem. Trots det fungerade mina anteckningar ganska bra.

5:3 Avslutande diskussionen

Mitt resultat kring studien hade säkert varierat om jag hade observerat barnen mer än två gånger och om jag hade intervjuat mer personal som jobbar med barn som inte kan svenska på olika förskolor. Resultatet känns trots det väldigt trovärdigt då personalen har svarat på lite liknande sätt i mina intervjuer och jag har till viss del fått en del saker bekräftade via observationerna t.ex. att de tilläts att skifta mellan sina språk och tog hjälp utav varandra vilket framkom av intervjuerna. Svaret som jag fick gällande det som underlättar och försvårar inläringen av ett andraspråk i mina intervjuer tycker jag känns väldigt relevant. Det känns viktigt att ha i åtanke i mitt blivande yrke, samtidigt som jag kan del av mer forskning och råd för att underlätta ett barns inläring. Eller ta hjälp ifrån inrättningar utanför förskolan och att alltid ha i åtanke vad jag själv kan ha för påverkan i barnets inlärningsprocess och vad jag kan göra för att hjälpa just det barnet.

I övrigt utifrån mitt resultat och utav att göra denna studie har jag lärt mig mycket kring arbetet med tvåspråkiga barn, som jag sedan kan föra vidare som blivande lärare i

min yrkesroll. Trots det kan man alltid forska vidare i dessa frågor och belysa dem ur andra synvinklar, t.ex. studera och diskutera hur ett barn upplever sin inlärningsprocess av ett andraspråk, diskutera och intervjua personer som själva är tvåspråkiga om vad de känner har underlättat eller försvårat deras inlärnning och i vilken situation de föredrar att tala sina språk. Sen finns det otroligt mycket mer som man kan forska vidare kring inom detta område och inte minst inom förskolans värld.

6. Referenser

- Abrahamsson Niklas (2009) , *Andraspråksinläring*, Lund: Studentlitteratur
- Arnberg Lenore (2004), *Så blir barn tvåspråkiga*, Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Baker, Colin (1996). *Barnets väg till tvåspråkighet: råd till föräldrar och lärare i förskola och grundskola*. Uppsala: Påfågeln
- Berman Pirkko, Bülow Kerstin, Ljung Birgitta & Sjöqvist Lena (2001) *Två flugor i en smäll - att lära på sitt andraspråk 2 uppl.* Stockholm: Liber
- Brodin Marianne & Hylander Ingrid (1997), *Att bli sig själv- Daniel Sterns teori i förskolans vardag*, Stockholm: Liber
- Einarsson, Jan (2009). *Språksociologi*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Gibbons Pauline (2010) ,*Stärk språket Stärk lärandet - språk – och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*, Stockholm: Hallgren & Fallgren
- Hyténstam Kenneth red. Viberg m.fl (1996),*Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar – och minoritetsundervisning i Sverige*, Lund: Studentlitteratur
- Hyténstam Kenneth & Lindberg Inger red.(2004), *Svenska som andraspråk- i forskning, undervisning och samhälle*, Lund: Studentlitteratur
- Håkansson Gisela (2003), *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*, Lund: Studentlitteratur
- Ladberg, Gunilla (2003) ,*Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3. uppl. Stockholm: Liber

Ladberg Gunilla (2000), *Skolans språk och barnets - att undervisa barn från språkliga minoriteter*, Lund, Studentlitteratur

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerups

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket

Nauclér Kerstin, Welin Ritva & Ögren Margreth (1993) *Kultur och språkmöten - om tvåspråkigt arbetssätt i förskolan*, Stockholm: Allmänna förlaget

Olsson Britt-Inger & Olsson Kurt (2007), *Att se möjligheter i svårigheter barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*, Lund: Studentlitteratur

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Pramling Samuelsson Ingrid & Sheridan Sonja (2006) , *Lärandets grogrund*, Lund: Studentlitteratur

Språktidningen, *Sveriges största språk*. Tillgänglig på internet:

<http://www.spraktidningen.se/blogg/sveriges-storsta-sprak>. Hämtad 2012-11-28

Statiska centralbyrån (2012), *Antal personer efter utländsk/svensk bakgrund, ålder, kön och år 2011* . Tillgänglig på internet:

http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_TablePresentation.aspx?id=340486&rxid=60aea388-5d6a-4a21-b8e0-602cb0c7bc27 Hämtad 2012-11-06

Svensson Ann-Katrin (1998), *Barnet, språket och miljön*, Lund: Studentlitteratur

TPR- *Total physical response*. Tillgänglig på internet:

http://en.wikipedia.org/wiki/Total_physical_response Hämtad: 2012-12-18

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig på internet:

http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf

Wedin Åsa (2011), *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*, Lund, Studentlitteratur

7. Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor till personalen på avdelningen

1. Vad för utbildning behöver man för att jobba hos er? På en språkavdelning?
2. Vilken utbildning har du?
3. Något speciellt man bör tänka på om man vill jobba med nyanlända svenska barn?
4. Hur arbetar ni på avdelningen?
5. Vilka hemspråk har ni på eran avdelning just nu?
6. Hur samverkar ni med varandra i arbetslaget?
7. Hur tilldelas ni barn till avdelningen?
8. Vilken typ av barn får gå på en språkavdelning?
9. Vad är viktigt att tänka på vid inskolning av barnen?
10. Hur länge brukar ett barn gå hos er i genomsnitt?
11. Hur arbetar ni för att stimulera barnens språkutveckling?
12. Hur lär barn sig snabbast ett nytt språk?
13. Vilken sorts språkmetoder använder ni?
14. Hur arbetar ni aktivt med språket?
15. Med vilka material arbetar ni?
16. Hur kan utvecklingen se ut mellan de två språken under deras tid hos er?
17. Vad kan försvåra respektive underlätta andraspråksinläringen?
18. Lär barnen av varandra?
19. Hur vet ni att de är redo till att gå vidare till en så kallad vanlig avdelning?
20. Hur arbetar ni med barn som har traumatiska upplevelser med sig i bagaget?
21. Vilka samverkar ni med utifrån? Socialen osv.
22. Hur ser arbetet med föräldrarna ut?
23. Vad är föräldrarnas vanligaste sysselsättning?
24. Hjälper ni dem in i samhället?
25. Hur ser samarbetet med hemspråksläraren ut?
26. Vad tycker du är det roligaste i arbetet kring tvåspråkighet?

Bilaga 2

Intervjufrågor till hemspråksläraren

1. Vilken utbildning har du?
2. Hur länge har du haft hemspråksundervisning här?
3. Hur ofta brukar du ha hemspråksundervisning med barnen på denna avdelningen?
4. Hur arbetar du med språket?
5. Vilka material använder du för att utveckla hemspråket?
6. Hur ser arbetet ut för din del mellan de olika språken?
7. Vad tycker du är roligast i ditt arbete?
8. Hur samarbetar du med personalen på avdelningen?
9. Hur ser samverkan ut med föräldrarna?